

TRADIČNÍ HODY S PRÁVEM NA UHERSKOHRADIŠŤSKU

1. Stručný popis

Hodová tradice na Uherskohradištsku je živou a nejvíce rozšířenou výročně obyčejovou slavností, která má charakter obřadní občůzky. Původní poslání hodů jako děkovných oslav, kdy se završoval výsledek zemědělské práce, zůstalo v podstatě nezměněno. V minulosti byly hody důležitou součástí hospodářského roku, tuto funkci si do jisté míry podržely, ale na začátku 21. století ji převážila i funkce společenská, v životě obce neméně důležitá.

Pořadatelem a organizátorem hodů je v obcích svobodná mládež nazývaná *chasa*, která ze svého středu volila svého mužského představitele stárka. Zvolení stárkem bylo vždy velkou ctí a volba stárků byla obřadní záležitostí. Ještě na začátku 20. století nebyl stárek jen postavou hodů, ale ve své funkci zůstával celý rok, kdy se podílel na organizaci společenského života v obci s mnoha povinnostmi – získat povolení k muzikám, k hodům, udržovat pořádek mezi chasou. Stárkovská organizace byla v minulosti jasně fungující organizací s pevně zakořeněnými normami a vztahy. Zatímco stárek byl mezi chlapci z chasy volen, měl být fyzicky i organizačně zdatný, stárku si on sám vybíral mezi děvčaty. Dalšími důležitými obřadníky byli nižší funkcionáři, kteří měli své pojmenování, a dle lokálních zvyklostí jich mohl být rozdílný počet. Nejčastěji to byli mladší stárek a stárka, v Pašovicích a Prakšicích mládek a mládka, v Boršicích a Polešovicích podstárek a podstárka. Znakem stárků a podstárků je na Uherskohradištsku *velké a malé hodové právo*. Hodovní funkcionáři nosili i další atributy – nazdobené lískové hůlky zastrčené do holínek (Staré Město), květináč se vzrostlým rozmarýnem (Babice, Huštěnovice, Jalubí, Traplice, Kudlovice). Ke znakům stárků patří také některé specifické krojové součástky nebo znaky na kroji. V mnoha obcích mají starší i mladší stárce bohatě zdobenou beranici či klobouk, často rozmarýnem či asparágem s bílými kvítky. V Kostelanech nad Moravou mají stárce atypickou bílou beranici s vonicí, v Nedakonicích starobylou kožešinovou vydrovici s modrým soukenným dýnkem uprostřed. Také stárky jsou odlišeny od ostatní chasy krojovými součástkami – typem šátku, úpravou hlavy, květinou zasunutou za kordulku nebo barvou fěrtůšku. V Březolupech, Částkově, Svárově, Zlámanci a na Uherskoostrožsku chodí stárky v pentlení jako nevěsty a družičky o svatbě. Zvláštním znakem stárky je nošení pečiva – koláče (Huštěnovice), dortů (Jalubí, Babice), ale také talíře nebo košíku s ovocem (Kunovice, Ostrožská Nová Ves, Uherský Ostroh), džbánku (Staré Město) nebo vyšívaného kapesníku (Kostelany nad Moravou).

Hlavním vnějším symbolem stárka bylo a je *hodové právo*, které přebíral stárek od představitele obce a mohlo mít různou podobu, např. ozdobené šavle, hůlky či pouzdra. Hodové právo je odvozeno od znaků pravomoci obecní samosprávy. Odznak se vyvinul z ozdobené hole, která symbolizovala moc a autoritu. Mohla to být původně schrána na bohatě nazdobené holi či šavli, ve které se uchovávala pergamenová listina potvrzující povolení hodů. Postupem času se v

jednotlivých obcích vyvinuly tvarově i výzdobou odlišné a specifické typy hodových práv, od tvaru tzv. delší panenky, krátké panenky, trojúhelníku, válce, kužele až po lichoběžník.

Ústředním bodem současných hodů je hodová obchůzka s průvodem, jejíž podstatou je kontakt mladých lidí, chasy s ostatními účastníky hodů a s celou vesnicí. Typický pro hodový průvod je slavnostní oděv a projevy účastníků – hudba, tanec a zpěv. Cílem hodového průvodu je dům stárky a stárka, který má u sebe právo, pro které si chasa přijde. Hodová obchůzka se také neobešla bez povolení starosty obce. Součástí hodové, zpravidla dvoudenní slavnosti je i večerní taneční zábava a zvyk vodění pod právo. Obchůzky po obci pokračovaly i následující dny, kdy chodili stárce po *babkách* (Ostrožská Nová Ves) nebo po *škárkách* (Nedakonice), v některých obcích je starým zvykem obchůzka s beranem (Míkovice). Slavnost hodů obvykle končila hodovými dozvuky s taneční zábavou.

2. Periodicita projevu statku

Tradiční hody s právem, které patří dodnes k živým jevům tradiční lidové kultury na území dnešního Zlínského kraje, máme na základě písemných dokladů doloženy již v 19. století. Hody byly v minulosti a jsou i v současnosti velkou slavností roku, mají svou specifickou stránku věrskou, církevní, společenskou, ale i rodinnou. V životě obcí na Uherskohradištsku požívají hody vysoký společenský status. Jejich rozšíření a intenzita je výjimečná, o čemž svědčí udržování hodové tradice v 47 obcích a městech Uherskohradištska. V jednotlivých obcích mají hody svou typickou strukturu, ale také mnoho specifických jevů, k nimž patří zpěv, tanec, kroj i obyčejové artefakty. Společenské i politické poměry často nedovolovaly každoročně uskutečnit hodové obchůzky, hlavně v letech první světové války, protektorátu a druhé světové války. Přesto se hodové slavnosti po těchto těžkých obdobích podařilo opět obnovit. Díky tomu můžeme tuto ojedinělou slavnost sledovat od konce 19. století až do dnešních dnů. Na Uherskohradištsku se hody s právem slaví převážně v podzimním období. V každé obci se konají v zažitých termínech daných místní tradicí. Nejčastěji se slaví hody patronské – např. václavské na počest sv. Václava, patrona české země (Kunovice, Ostrožská Nová Ves, Ořechov), časté je hodování i o svátku sv. Kateřiny (Bílovice Huštěnovice), sv. Michala (Staré Město) či sv. Martina (Břestek, Buchlovice). V historii docházelo z různých důvodů ke změnám v termínu konání hodů. Zvláštním případem ve snaze zasáhnout do termínu konání hodové slavnosti, jsou hody *císařské*. Jednotný termín jejich konání zavedl patentem z roku 1786 Josef II. Datum byl pevně stanoven na neděli po sv. Havlu (16. října) a dodnes se tak v mnoha obcích císařské hody slaví (Babice, Boršice, Mařatice, Nedakonice, Jarošov, Tupesy, Zlechov ad.) Kromě císařských a patronských hodů se v některých obcích slaví hody ve výroční den posvěcení nebo požehnání kostela (Tučapy, Míkovice, Kostelany nad Moravou ad.). Některé obce se také po roce 1918 přiklonily k nově zavedené oslavě hodů kolem 28. října a slaví tak hody republikánské (Kněžpole, Svárov, Zlámanec).

Nominovaný statek se v současné době pravidelně vyskytuje jako součást obyčejové tradice. Hody trvají zpravidla dva nebo tři dny. V pátek se koná v mnoha obcích již předhodový večer, v sobotu (v minulosti především v neděli) se koná hodová obchůzka a v některých obcích (Míkovice) obchůzka pokračuje i v pondělí. V mnoha lokalitách následují v dalším týdnu dozvuky hodů. Ve všech obcích se hodová obchůzka koná každoročně, výjimečně jednou za dva roky.

3. Zeměpisná lokalizace

Hody jako takové, nazývané v českém prostředí i posvícení, jsou rozšířeny prakticky na celém území České republiky s různou intenzitou konání a tradování určitých součástí hodových (posvícenských) zvyků a zvyklostí. Specifická podoba zahrnující volbu stárků, hodovou obchůzku ke stárkům, taneční zábavu, účast svobodné mládeže i aktivní či pasivní zapojení obyvatel lokality je omezena na oblast etnografického regionu Slovácko a blízké Brněnsko či Mikulovsko. Kromě společného základu mají hody v různých částech Slovácka i svá krajová specifika, která je činí jedinečnými a nezaměnitelnými.

V tomto ohledu hraje výjimečnou roli úloha hlavního atributu hodů – hodového práva. Hody s právem jsou lokálně omezeny na část Slovácka nacházející se na území Zlínského kraje v bývalém okrese Uherské Hradiště. Malý přesah do kraje jihomoravského představují obce v okolí města Veselí nad Moravou, kde se etnograficky láme oblast uherskohradištského Dolňácka směrem ke Strážnici. Několik obcí přesahuje do okresu Zlín (Spytihněv, Šarovy).

Hody s právem udržované ve 47 obcích bývalého okresu Uherské Hradiště, částečně i okresu Zlín jsou tak výjimečným fenoménem v rámci Zlínského kraje, Moravy i celé České republiky.

Zdroj: Návrhový list kulturního statku k zápisu do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Zlínského kraje (stručný výtah)